
Harmęże, st. 1, gm. Oświęcim, woj. małopolskie, AZP 103-49/6

Informator Archeologiczny : badania 34, 141

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

- osada kultury łużyckiej (IV-V EB)
- osada z młodszego okresu rzymskiego
- osada późnośredniowieczna i nowożytna (XV-XIX w.)
- cmentarz nowożytny

Sondażowe badania ratownicze, przeprowadzone od 15 do 26 sierpnia przez mgr. Ryszarda Naglika (autor sprawozdania) we współpracy z mgr Renatą Mazurkiewicz i Magdaleną Łydką (Muzeum Archeologiczne w Krakowie). Finansowane przez WKZ. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię 1, 25 ara.

Badania podjęto po uzyskaniu informacji o znalezieniu kości ludzkich oraz ceramiki z okresu rzymskiego i nowożytnego podczas eksploracji piasku w północnej części Wilczej Góry. Poprzedzono je badaniami powierzchniowymi, które pozwoliły na określenie stref występowania ceramiki z epoki brązu, okresu rzymskiego i nowożytnego (XV-XIX w.) oraz zasięgu niszczonej partii cmentarzyska.

Z 6 założonych sondaży 4 usytuowano na kulminacji wyniesienia, w miejscu domniemanego cmentarzyska szkieletowego. Natrafiono tam na jamę zasobową kultury łużyckiej i związaną z nią jamę posłupową (ob. 13 i 27). W wypełnisku znaleziono jedynie pojedyncze fragmenty ceramiki (w tym kilka fragmentów wazy z IV-V epoki brązu) oraz miniaturową brązową zawieszkę binoklowatą. Pozostałe obiekty z tego rejonu to 31 grobów szkieletowych. Pochówki były usytuowane w rzędach o dwóch różnych orientacjach. Starszą fazę reprezentują groby zorientowane wzdłuż linii wschód-zachód, z głową od strony zachodniej. Są one z reguły głębsze (dna grobów sięgały głębokości 120-130 cm). Młodsza faza funkcjonowania cmentarza daje się zaobserwować przede wszystkim poprzez całkowitą zmianę orientacji grobów – są one usytuowane na linii północ-południe, z głowami skierowanymi na północ. W większości są one nieco płytsze (85-90 cm). Jamy grobowe w obu przypadkach mają zbliżone rozmiary – w części przydennej około 200 x 40-50 cm. Ich kształt, rozmiary oraz brunatne przebarwienia i smugi w partii przydennej pozwalają przypuszczać, iż zmarłych chowano w trumnach. Wydają się to także potwierdzać znalezione 2 fragmenty gwoździ żelaznych (choć ich pozycja stratygraficzna nie pozwala łączyć ich jednoznacznie z żadnym z grobów). Jedynym ponadto znaleziskiem potencjalnie związanym z pochówkami jest szklany paciorek, być może pochodzący z różańca (niestety znaleziono go w strefie zaburzonej przez piaskownicę). Odkryty cmentarz należy wiązać z funkcjonowaniem osady w Harmężach w okresie pomiędzy XV (najstarsza wzmianka o Harmężach dotyczy 1440 r.) a XIX w. Pośrednio potwierdza to takie datowanie ceramiki znajdującej na zachód od cmentarza, zapewne świadectwa istnienia tam pierwotnej zabudowy wsi Harmęże.

Dwa ostatnie wykopy usytuowano dalej w kierunku północnym, w miejscu znalezienia ceramiki rzymskiej. Odkryto tam fragmenty 2 budynków zagłębionych, datowanych na podstawie materiału ceramicznego na młodszy okres wpływów rzymskich. Wśród ceramiki występują fragmenty naczyń zasobowych oraz toczonych na kole odmiany gładkiej i szorstkiej. Należy jednak podkreślić zaskakująco małą liczbę zabytków – łącznie zaledwie kilkadziesiąt egzemplarzy przy całkowitym braku zabytków metalowych.

Mimo to odkrycie relikwów tej osady jest o tyle istotne, że w okolicach Oświęcimia znane są nieliczne tak datowane stanowiska, a ich chronologia jest oparta jedynie na materiałach z badań powierzchniowych.

Materiały i dokumentacja z badań są przechowywane w Muzeum Archeologicznym w Krakowie.

Wyniki badań zostaną opublikowane w „Materiałach Archeologicznych” Muzeum Archeologicznego w Krakowie.

Badania nie będą kontynuowane.